

СЕКЦІЯ 3 ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 631.164.01.15:636.2

Алієв Ф.М.
здобувач

Харківського національного аграрного університету
імені В.В. Докучаєва

ТЕОРЕТИЧНО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ МАТЕРІАЛЬНИМИ ПОТОКАМИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

АНОТАЦІЯ

У статті узагальнено теоретичні аспекти системи управління матеріальними потоками в аграрному секторі. Визначено, що саме логістика є потужним інструментом підвищення ефективності діяльності аграрних підприємств, а ефективність управління матеріальними потоками в аграрному секторі буде залежати від використання концепцій та основних технологій логістики. Встановлено п'ять ключових складових під час управління матеріальними потоками.

Ключові слова: управління, матеріальні потоки, логістика, система, аграрний сектор.

АННОТАЦИЯ

В статье обобщены теоретические аспекты системы управления материальными потоками в аграрном секторе. Определено, что именно логистика является мощным инструментом повышения эффективности деятельности аграрных предприятий, а эффективность управления материальными потоками в аграрном секторе будет зависеть от использования концепций и основных технологий логистики. Установлены пять ключевых составляющих при управлении материальными потоками.

Ключевые слова: управление, материальные потоки, логистика, система, аграрный сектор.

ANNOTATION

Generalized are theoretical aspects of the management system material flow in the agrarian sector. It is determined that logistics is a powerful tool for improving the efficiency of agrarian enterprises, and the effectiveness of managing material flows in the agrarian sector will depend on the use of concepts and key logistics technologies. There are five important key components in the management of material flows.

Key words: management, material flows, logistics, system, agrarian sector.

Постановка проблеми. Сучасний стан та зміни, що відбуваються в аграрному секторі економіки, характеризуються наявністю як позитивних, так і негативних ефектів. Наслідки впливу цих ефектів на діяльність сільськогосподарських структур може характеризуватися конкретним виразом у вигляді можливостей, що відкриваються, а також у вигляді наявних і прихованих загроз.

Розвиток сільського господарства України передбачає реалізацію системного підходу, що ґрунтується на поєднанні можливостей виробництва, розподілу і зберігання окремих видів аграрної продукції. Разом з традиційними засобами і методами виведення сільського господарства з кризи підвищуються роль і значення нових для теперішньої економіки інструментів господарювання. Сільське господарство поси-

дає одне з провідних місць в економіці країни, оскільки гарантує безпосередню продовольчу безпеку та продовольчу незалежність країни, сприяє формуванню належної економічної безпеки в національному масштабі. За останні роки сільське господарство становить у загальній структурі економіки України 12–13%, що свідчить про його провідне місце в бюджетоутворювальному секторі національної економіки держави і потребує пошуку нових підходів підвищення його ефективності [1].

Дослідження провідних вчених показали, що саме логістика є потужним інструментом підвищення ефективності діяльності аграрних підприємств, оскільки дає змогу оптимізувати матеріальні потоки в системі, які утворюються в результаті транспортування, складування і виконання інших матеріальних операцій із сировиною, напівфабрикатами і готовими виробами, починаючи від первинного джерела сировини аж до кінцевого споживача [2].

Логістика сьогодні застосовується фактично в кожній галузі розвинутих країн світу, а застосування її методів під час управління матеріальними потоками аграрного сектору може стати ефективним засобом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретично-методичні підходи до впровадження логістичної діяльності в аграрному секторі присвячені публікації багатьох вітчизняних і закордонних фахівців, де обґрунтовано необхідність використання логістики для підвищення ефективності діяльності та конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств. Зокрема, слід відзначити праці таких вітчизняних учених, як Т.В. Божидарнік, Т.В. Боровик, Т.В. Колесник, А.Г. Кравцов, А.С. Даниленко, О.М. Марченко, О.В. Шубравська, Т.В. Косарева, Н.В. Прозорова, І.Г. Смирнов, Н.Р. Струк, О.М. Сумець, О.В. Ульяновченко, а також закордонних науковців, як Дж.С. Джонсон, Д.Ф. Вуд, Д.Л. Вордлоу, П.Р. Мерфі-мол., Д.Дж. Бауерсокс, Д.Дж. Клас, Дж.Р. Сток, Д.М. Ламберт, М. Кристофер, Д. Уотерс.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак слід відзначити, що у працях науковців значна увага приділяється логістичному

управлінню фінансовими потоками та інформаційному забезпеченню процесів управління. У зв'язку з цим поза увагою залишається виробнича ланка, яка є важливою складовою під час руху матеріальних потоків у аграрному секторі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є визначення основних методів управління матеріальними потоками в аграрному секторі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Впровадження нових підходів та вдосконалення логістичного підходу під час руху матеріальних потоків у аграрному секторі України, безумовно, є актуальним, оскільки, наприклад, технічні втрати зерна через неефективну логістику сільського господарства України досягають 16% річного врожаю, що виражається кількома мільйонами тон. А загалом втрати продукції сільського господарства через неефективну логістику досягають до 1/3 річного обсягу продукції [3]. Впровадження логістичного підходу ґрунтується на ідеї наскрізного управління матеріальними потоками, обслуговування виробництва, транспортної системи та функціонування складського господарства, що покладено в основу логістичної діяльності. Три функціональні підрозділи логістичної системи (постачання, виробництво, збут) доповнюються підрозділом з переробки продукції [3].

Логістичний підхід вимагає розглядати їх у сукупності щодо інтегрованої оптимізації системи матеріальних потоків. Доцільність такого підходу демонструють такі агрокомпанії, як «UkrLandFarming», ТОВ «Cargill», «Агропросперис», а також інші найбільші латифундисти України, кожен з яких мають свою систему корпоративної логістики з відповідними відділами.

Логістика включає принципи та методи, які дають змогу планувати, контролювати й управляти операціями, що виникають у процесі тран-

спортування сільськогосподарської продукції до споживача відповідно до вимог [4]. Через забезпечення основних завдань, що виникають під час руху матеріальних потоків, все більш виникає необхідність у використанні переваг маркетингу, логістики та формуванні ефективної логістичної системи аграрного сектору.

На рис. 1 представлено огляд логістичної системи, яка включає три основні складові, що тісно пов'язані між собою, такі як логістичний сервіс, інформаційні системи та інфраструктура, або ресурси.

Взаємодія цих трьох основних компонентів в системі інтерпретується таким чином: логістичний сервіс підтримує рух матеріального потоку з початку до надання продукції споживачам, а також пов'язаний з утилізацією відходів і зворотними потоками. Також він включає в себе зберігання або управління запасами на підприємстві та операції із зовнішніми постачальниками послуг і фізичні навантаження (наприклад, транспортування, зберігання), а також нефізичні (наприклад, розробку ланцюга поставок, підписання контрактів, переговори з постачання вантажів). Більшість заходів логістичного сервісу двоспрямовані. Інформаційна система включає в себе моделювання та управління щодо прийняття рішень, а також питання виявлення достовірної інформації та відстеження матеріальних потоків. Вона забезпечує необхідні дані і консультації на кожному етапі взаємодії логістичного сервісу і цільових станцій.

Інфраструктура включає в себе людські ресурси, фінансові ресурси, пакувальні матеріали, склади, транспорт і комунікації, що складають найбільшу частку в основному капіталі підприємства і є основою логістичних систем.

За допомогою правильно організованих логістичних систем забезпечується можливість зниження витрат на транспортування, складу-

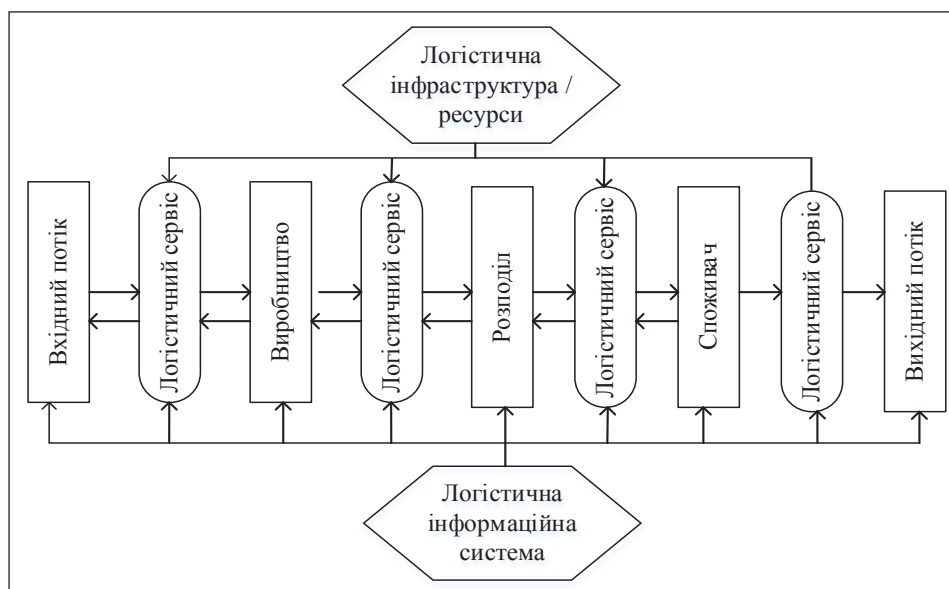

Рис. 1. Графічне зображення логістичної системи

Джерело: сформовано автором за джерелом [6]

вання та скорочення часу на постачання сільськогосподарської продукції від виробника до споживача. Для ефективного функціонування логістичної системи необхідні правильно сформовані мета і завдання логістичної діяльності в аграрному секторі. Логістична діяльність нині стає одним із ключових інструментів посилення потенціалу сільського господарства України, що підтверджується і державними програмами, які стосуються розвитку аграрного сектору економіки, логістична діяльність все більше визначається як нагальна необхідність для забезпечення ефективного господарювання сільськогосподарських підприємств, що відображено і в стратегії розвитку аграрного сектору України до 2020 р. [5].

На нашу думку, за основу логістичної діяльності в аграрному секторі можна взяти дослідження Джонсона і Вуда, які, цитуючи Тілануса, в 1997 р. чітко використовують термін «логістична діяльність» та розділяють весь процес управління матеріальними потоками на п'ять важливих ключових складових (рис. 2) та дають їх визначення [6].

Логістика описує весь процес матеріального потоку, який проходить на підприємстві. Вхідна логістика охоплює лише рух матеріалів, отриманих від постачальників. Управління матеріальними потоками включає рух матеріалів і процесів, що виникає всередині підприємства. Фізичний розподіл відноситься до руху матеріальних потоків у зовнішньому середовищі під час розподілу готової продукції. А Supply Chain Management (SCM) – це управління ланцюгами поставок, яке є інноваційною (інтегральною) парадигмою логістики. SCM відбиває нове розуміння бізнесу, а саме окремі підприємства розглядаються як ланки ланцюга поставок, зв'язані в інтегральному процесі управління матеріальними потоками всіх видів ресурсів для оптимального задоволення покупців відповідно до їхніх специфічних потреб [6].

Отже, виходячи з вищевикладеного, можемо сказати, що ефективність управління матеріальними потоками в аграрному секторі буде залежати від використання концепцій та основних технологій логістики, які засновані на її

парадигмах і функціонують в єдиній системі, так званій логістичній системі.

Концепція «Логістика» почала свій розвиток ще до нашої ери і використовувалась грецькими генералами з метою планування всіх процедур забезпечення армії продуктами харчування, одягом, боєприпасами тощо, що давало змогу рухливості військ. Використання логістики дало змогу вирішити питання поставок з найнижчими витратами, а також з використанням найближчих ресурсів, які знаходилися на території переможених ворогів.

Протягом багатьох років логістика завжди була проблемою у військових справах, лише ті, хто пізнав стратегічне планування та логістику, були в змозі виграти війну. З початку 60-х рр. на її розвиток вплинуло багато факторів, таких як дерегулювання, конкурентоспроможність, тиск, інформаційні технології, глобалізація, кредитування, що і сприяло розвитку логістичної науки в тій формі, що діє нині.

Основна мета логістики полягає у забезпеченні максимального рівня обслуговування споживачів з дотриманням високої якості продукції та мінімально можливою вартістю і можливістю пристосовуватися до постійних змін на ринку. Досягнення поставленої мети є можливим за дотримання основного правила логістики – правила «7R»: right product – потрібний товар, right quality – необхідної якості, right quantity – в необхідній кількості, right time – в потрібний час, right place – в потрібне місце, right customer – потрібному споживачу, right cost – з необхідним рівнем витрат [7, с. 20].

Управління матеріальними потоками спрямоване на збалансування двох основних цілей, таких як якість обслуговування та низька вартість. Однією загальноприйнятою думкою щодо визначення логістики є взаємозв'язок таких чинників (рис. 3).

Отже, логістика – це процес планування, реалізації та контролю за ефективністю матеріальних потоків, що виникають під час виробництва продукції, її зберігання, послуг, а також пов'язаних з ними інформаційних потоків, які виникають між постачанням, виробництвом та збутом з метою відповідності вимогам споживача [4] (рис. 4).

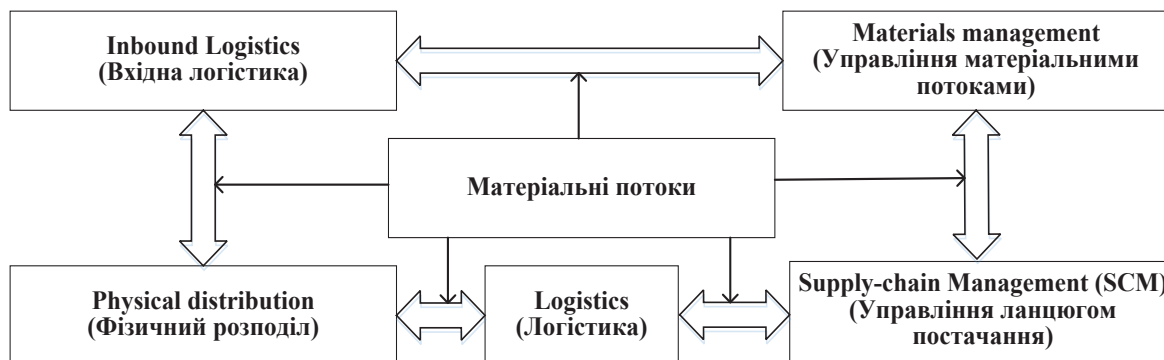

Рис. 2. Основні складові управління матеріальними потоками в аграрному секторі

Джерело: сформовано автором за джерелом [6]

REFERENCES:

1. Smirnov, I.G. (2010), "Logistics in the agro-industrial complex: European experience", [Online], available at : <http://bo0k.net/index.php?p=achapter&bid=17291&chapter=1> (Accessed 3 November 2017).
2. Material flow is the main object of study of logistics (2014), [Online], available at : <http://www.grandars.ru/college/logistika/materialnyy-potok.html> (Accessed 10 November 2017).
3. Kravtsov A.G. (2013), "Analysis of the prospects for implementation of logistic approaches in the field of agro-industrial complex", Visn. Khark. nats. un-tu sil's'koho hospodarstva im. Petra Vasylenka «Systemotekhnika i tekhnolohiyi lisovoho kompleksu. Transportni tekhnolohiyi», no. 136, pp. 272–278.
4. Anikin B.A. (2008), Lohystyka [Logistics], Prospect, Moscow, Russia.
5. James D. (2005), Sovremennaya lohystyka [Modern logistics], vol. 7, Yzdatel'skiy dom "Vyl'yams", Moscow, Russia.
6. Tyurina N. M., Goy I.V., Babiy I.V. (2015), Lohystyka [Logistics], Tsentr uchbovoyi literatury, Kyiv, Ukraine.

Aliiev F.M

Degree Seeking Applicant

*Department of Marketing, Entrepreneurship and Organization of Production,
V.V. Dokuchayev Kharkiv National Agrarian University*

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL GROUNDS OF MATERIAL MANAGEMENT IN THE AGRICULTURAL SECTOR

The current state and changes occurring in the agrarian sector of the economy are characterized by the presence of both positive and negative effects. The effects of these effects on the activities of agricultural structures can be characterized by a specific expression in the form of opportunities, as well as in the form of available and hidden threats.

Logistics is a powerful tool for improving the efficiency of agrarian enterprises, as it allows optimizing material flows in the system, which are formed as a result of transportation, warehousing, and execution of other material operations with raw materials, semi-finished products, and ready-made products – from the primary source of raw materials up to the final consumer. The logistic approach requires considering them collectively for the purpose of integrated optimization of the system of material flows.

In order to provide the main tasks arising from the flow of material flows, there is a growing need for the benefits of marketing, logistics, and the formation of an efficient logistics system of the agrarian sector. Activation of the logistic function prompts the realization of opportunities not only for the production but also for the storage and transportation of agrarian products. The development of logistics systems in this sector contributes to improving the management of material flows and will further the organizational and economic provision of activities in the agrarian sector.